

מילואים לכרך ב

א (לעמ' 8): וכן מציינו בענין עונשו של השליש שלא האמין בנבואתו של אלישע. כך נאמר שם בנביא: "כֹּה אָמַר ה' כְּעֵת מָחָר סָאָה סִלְתָּ בְּשֶׁקֶל וְסִאתִים שְׁעָרִים בְּשֶׁקֶל בְּשֶׁעַר שְׁמֵרוֹן. וַיַּעַן הַשְּׁלִישׁ אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ נִשְׁעַן עַל יְדוֹ אֶת אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר הִנֵּה ה' עֹשֶׂה אַרְבּוֹת בַּשָּׁמַיִם הִיָּהִה הַדָּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הַנֶּכֶה רָאָה בְּעֵינַיָךְ וּמַשֶּׁם לֹא תֹאכַל" (מלכים ב' ז, א-ב). ובספר חרדים הובא מדרש מכת"י, והביאו גם הרב כשר בספרו 'תורה שלמה' (בראשית ז, יא): "אמר ר' יהודה הלוי בר שלום, 'הנה ה' עושה ארובות בשמים'. אמר להם: לדור הזה הרשע, שמעשיהם דומים לדור המבול, שכתוב בהם 'וארובות השמים נפתחו', והוא עושה ניסים? ! א"ל הקב"ה: את למד קטגוריה על בניי? ויאמר לו הנך רואה בעיניך. מה עלתה לו? 'וירמסוהו העם ומת'". מבואר, כי לא בחוסר אמונה לקה השליש, אלא שהיה סבור שאין הקב"ה עושה ניסים לרשעים. ברם הקב"ה אינו אוהב כשמקטרגים על בניו ואומרים שאינם ראויים לניסים.

ב (לעמ' 127): ועוד כתב הרב זצ"ל: "השנאה לישראל במקורה הפסיכולוגי נובעת מהשלילה של שאיפת החיים הישראליים, במובן הלאומי והכללי, שזה הוא ניגוד שנעשה מורגש ונפעל בפועל גם בלא הבנה וידיעה. אף על גב דאיהו לא חזי, מזליה חזי" (עקבי הצאן, דעת אלקים).

ג (לעמ' 128): וראה במדרש (במדבר רבה כב, ב): "אמר משה רבון העולמים אם היינו ערלים או עובדי עבודת כוכבים או כופרי מצות לא היו שונאין אותנו ואינן רודפין אחרינו אלא בשביל תורה ומצות שנתת לנו".

ד (שם): כבר אמרו, שהנוצרים לא שונאים את היהודים על אשר רצחו את ישו, אלא על שהם הביאו אותו לעולם. ובעמ' 182 הבאנו מדברי הסופר היינריך היינה: "כח היהודים ניכר יותר בפניה זו, הכח היותר אדיר ובלתי מנוצח בכל מקום ובכל זמן מזמן התורה. גויי קדם ובני ימי הביניים היותר תקיפים, הרגישו את ההשפעה הכבירה הזאת עליהם, ועל כן תמיד

התמרמרו על היהודים. ובזה צפון סוד השנאה הנצחית מעמים לישראל, או יותר נכון סוד הקנאה".

ה (לעמ' 133): על הגלובוס במשרדו של היטלר היו מספרים המציינים את מספר היהודים שבכל מדינה. באלבניה היה יהודי אחד - וגם הוא היה רשום שם (מובא בספרו של הרב לאו 'אל תשלח ידך אל הנער'). ד"ר שיק דיברה ביום השואה ברדיו, וסיפרה שהגרמנים שלחו אניה לאסוף את יהודי יוון להשמדה, ובדרך עצרו באחד האיים שהיה שם יהודי אחד.

בצוואתו כתב היטלר: "אני מחייב ומצווה את ראשי האומה ומנהיגיה וממשיכי דרכם, להתמקד ביישום חוקי הגזע ולנהל מאבק עיקש, נטול רחמים, נגד המרעיל העולמי של האנושות - היהדות הבינלאומית".

הרב לאו מספר כיצד הגיעה לידי צוואה זו, ומוסיף: "זמן קצר אחרי שקיבלתי את הצוואה, זכיתי לארח בביתי את כבוד האדמו"ר מויז'ניץ שליט"א... השיחה ארכה כשעה ומחצה... הראיתי לו את תצלום הצוואה שהגיע לידי. האדמו"ר מויז'ניץ סרב לגעת בה, הוא התבונן וקרא את הכתוב בה, וכל גופו רעד. הצוואה הזאת, הגדרת היהודים כרעל בינלאומי, היא תזכורת מצמררת לאן יכול מוחו של בן אנוש להגיע ועד כמה חובה עלינו לא לתת לעולם - ולעצמנו - לשכוח" ('אל תשלח ידך אל הנער', עמ' 231).

ו (שם): בין המסמכים שנמצאו באירופה ונעשה בהם שימוש במשפט אייכמן, היה מכתב שכתב האחראי למשלוחי היהודים, ובו נכתב: "אני מודה מקרב הלב שסוף כל סוף יוצאות רכבות מאותם המקומות, מה שיביא עם הזמן להיעלמותו של העם הנבחר" (פורסם ב'בשבע', כ"ג טבת תשפ"א, פרשת שמות).

ז (שם): ראינו לנכון לצטט את דבריו החשובים של סא"ל במיל' אודי בן חמו, מנכ"ל 'פורום קפה שפירא' שפורסמו בשבועון 'עולם קטן' תחת הכותרת 'זיהוי תהליכים שונים לגמרי על אדמת פולין':

הדברים הבאים נאמרו במהלך מסע לפולין לפני כשלוש שנים בכ"ח באייר התשע"ט, במסגרת משלחת של המכללה לפיקוד טקטי (מלט"ק) בצה"ל... למשלחת הצטרפו כמה משפחות שכולות.

הדברים שיובאו להלן מבטאים תפיסה חריגה ושונה לגמרי מהרוח הכללית המנשבת באירועים אלו בצה"ל. בדרך כלל המסר הפורמלי והלא-פורמלי במסכות אלו הוא בעייתיות, בשפה מכובסת - 'מורכבות', הפעלת הכוח והעובדה שהיננו עם ככל העמים ועלינו בעיקר להיזהר ולהישמר שמה שעוללו לנו לא נעשה לאחרים... ניכר שאת התפיסה הרווחת הזאת - במקומות רבים באליטה בכלל ובצה"ל בפרט - הפנים וביטא סגן הרמטכ"ל לשעבר יאיר גולן בנאומו בטקס יום הזיכרון לשואה ולגבורה בשנת תשע"ו, במכון משואה בתל יצחק: "השואה, בעיניי, חייבת להביא אותנו להרהורים עמוקים בדבר טיבו של האדם, גם כשאדם זה הוא אנו עצמנו. היא חייבת להוביל אותנו לחשיבה יסודית, על איך אנו - כאן ועכשיו - נוהגים בגר, ביתום ובאלמנה, ובאלו שדומים להם... אם יש משהו שמפחיד אותנו בזיכרון השואה, הוא זיהוי תהליכים מעוררי חלחלה שהתרחשו באירופה בכלל, ובגרמניה בפרט, אז לפני 70, 80 ו-90 שנה, ומציאת עדות להם כאן בקרבנו, היום, ב-2016. הרי אין יותר קל ופשוט מלשנוא את הזר. אין יותר קל ופשוט מלעורר חרדות ומלהלך אימים. אין יותר קל ופשוט מהתבהמות, התקרנפות והתחסדות. ביום השואה ראוי לדון ביכולתנו שלנו לעקור מקרבנו ניצנים של חוסר סובלנות, ניצנים של אלימות, ניצנים של הרס עצמי בדרך ההתדרדרות המוסרית".

[יובהר, דבריו של יאיר גולן פסולים ומוטעים לא בגלל חוסר הנימוס, הבוטות והעיתוי שבו נאמרו, אלא עמוק מכך - הם פשוט שגויים מן היסוד.]

כאמור, לפני כשלוש שנים נאמרו הדברים הבאים על אדמת פולין במשלחת רשמית של לובשי מדים, ומפאת חשיבותם אנו מביאים אותם כלשונם:

מפקדים, חניכים, משפחות שכולות. עומדים אנו היום בתחילתו של המסע לפולין מסע קצר באורכו וארוך במשמעותו. מהי תכליתו של אותו מסע? מסע בעקבות מה? מה אנו אמורים לחפש על אדמה מקוללת זאת? וכיצד נדע אם עמדנו במטרותיו?

בשנת 1819, שנים רבות לפני היטלר ומרעיו, בוצעו פרעות בגרמניה, פרעות אלו כונו "פרעות הפ הפ". המושג "פרעות הפ

הפ" נלקח מקריאותיהם של הפורעים שהם ראשי התיבות של ההיגד בלטינית "ירושלים אבודה". כך מצאו לנכון אותם חיות אדם לקרוא כאשר פגעו ביהודי. כל יהודי בודד, אולי אף מתבולל, נתפס כנציג של ירושלים.

בבואנו למסע זה איננו עומדים כאנשים פרטיים. לא באנו כאנשים בודדים וגם לא בגלל זה הושלכנו אל תאי הגזים ואל המשרפות. אבותינו נרדפו כי ייצגו משהו שיש לרודפו, להורגו ולקוברו עמוק באדמה, ע"פ תפיסתו המעוותת של היטלר. זו אף הסיבה שהשוואה לרציחות עם, אסונות דומים וכדי אינם ברי השוואה כלל. את עם ישראל רדף הצורר הנאצי בגלל סיבה עמוקה ושורשית. עם ישראל ייצג, ועדיין מייצג משהו שאותו קשה לעכל.

אך מהו אותו דבר? מהי אותה נקודה חמקמקה שכל כך קשה לאומות העולם לשאת וגם לנו לעיתים להבין? לעיתים אנו דומים לילד המנסה לבחון תמונה הצמודה לאפו ומסיק מסקנות לגבי איכותה, הפרטים בה, איכות הצייר והמסר העולה ממנה בצורה ילדותית. על מנת שנוכל לבחון אדם, קהילה, תופעה, וקל וחומר כאשר אנו רוצים להתחקות אחר אופיו של עם עלינו להרחיק מבטינו, לטפס אל נקודת גובה משמעותית שתאפשר מבט רחב, ומשם להתבונן על עברינו ועל נקודות הציון הרבות שלנו ולנסות לחבר את הנקודות לתמונה שלמה וכוללת. לא היתקעות בפרט קטן מהתמונה אלא אחיזה בכל התמונה כולה ומשם נלמד על אופייה, תרבותה ואומר חייה של אומה זו. ההיסטוריה אינה מגרש הגרוטאות של העבר, ההיסטוריה היא חלק בלתי נפרד מאתנו. וכמו באדם הפרטי, כך בחייו של עם אנו כננס הנישא על כתפיי ענק. ומה אומרת אותה תמונה? מהי מספרת לנו? מהם קווי המתאר של העם היהודי לדורותיו ע"פ מבט זה?

"מאז ומתמיד שימש עם ישראל מגדלור שהפיץ את אור המחאה העזה נגד החלאה והשפלות בחיי האדם, נגד האלימות כלפי האדם נגד התפללות המבחילה והבערות". כך אמר מקסים גורקי הסופר הרוסי. העם היהודי בישר לעולם את הדיבר "לא תרצח", את

החסד כלפי החלש ואת הצדקה לעני. העם היהודי בישר לעולם את אהבת הגר, "ובצלם אלוקים ברא את האדם" זו גם כן המצאה ייחודית לנו. קצרה היריעה מלפרט את טביעות אצבעותינו, אך עובדות אנו מבקשים, עובדות ולא השערות נבובות חסרות ביסוס, המאפיינות את העולם בו אנו חיים היום. מחקר פשוט של נתונים יציג כרטיס ביקור מפואר שיגרום לנו כעם ביישן להסמיק ממבוכה. לא באו דברים אלו לחנכנו ליהירות חס וחלילה. יהירות, התנשאות והתעמרות, לעולם לא היו תכונות מאפיינות של עמנו. דברים אלו באו על מנת שניישר את גבנו ונזקוף קומתנו בגאון.

לא נשחק לידיהם של אויבינו, לא נתכחש לעברנו, לא עם ככל העמים אנו, ואיננו "אנשים רגילים". יש לנו תפקיד, יצאנו למשימה לפני שנים ואיננו פוחדים מדרך ארוכה. זהו האתוס המכונן של חיינו. נטפל במגרעותינו אך מתוך בטחון עצמי ולא מתוך שפיפות קומה לאומית. ואם ספקנות טבעית עולה בכם מדברים אלו, אשתמש במילותיו המכוננות של היטלר, הצורר בעצמו, לא פחות ולא יותר. מכובדיי, הטו אזן ושמעו לדבריו, וכך אמר: "היהודי מושל בכל מערכות הרוח, הוא הדביק את האנושות בחיידקים שהם אמונה משיחית, תורת המוסר, רגש המצפון ומושג החטא".

עצרו רגע, חישבו קצת, כיצד זיהו בנו המרושע הזה את כל התכונות הללו? וכי אלו הם באמת חיינו? במילים אחרות באנו למסע זה להתרשם ממלחמת הטוב נגד הרע. נקודה להתרשם ולהתחזק. תפקידנו, בשורתנו, המסר שלשמו אנו חיים, וטעם חיינו, הוא כדברי נביאי ישראל וכדבריו של דוד בן גוריון: "אנו בונים מדינת ישראל מתוך חזון נבואי וכיסופים משיחיים, להיות למופת ולמורה דרך לאנושות". הנקודה הפנימית הזו היא משמעות הביטוי "נצח ישראל לא ינחם ולא ישקר כי לא אדם הוא להינחם", הנקודה השורשית הזו הולכת אתנו כפי שהאדם נשאר אדם עם נשמה אחת גם כשכל מערכות חייו משתנות ומתחלפות. כך גם אנו, הגוף הלאומי הולך ומתחלף, היהודים מתים, אך עם ישראל חיי זה מה שראה אותו צורר מחונן ברשעות. ובדבר אחד כנראה

עלינו ללמוד ממנו, להסתכל כך על עצמנו.

נמצאות כאן עמנו משפחות שכולות מן היישוב, רגילות לחלוטין, היכולות להעיד, כפרטים המעידים על הכלל, כיצד גידלו, חינכו ועיצבו את בניהם. גשו אליהם ותתרשמו כמה אצילות, כמה יופי, וכמה טוב ועדינות יש בכל משפחה ומשפחה.

מי שיביט כך על מציאות חיינו הכללית, כפי שאנו מביטים אינטואיטיבית על עצמנו, לא יתרשם מפרטים טועים, ממעידות קלות או מתיקונים נדרשים. אנו שייכים לזקן העמים, ומציאות חיינו ההיסטורית מעידה כאלף עדים על היותנו התלמיד הבולט במשפחה זו. לאור מבט רחב זה כמה ילדותי, מגוחך ועצוב שישנם מטובי בנינו שעורכים השוואות נלוצות, ומזהים קווי דמיון, בינינו לתופעות שאירעו בגרמניה הנאצית לפני עשרות שנים.

אויבנו, שלעיתים מכירים אותנו יותר מעצמנו, מבינים היטב שהנקודה המזיזה לנו יותר מכל היא הנקודה המוסרית. בהיעדרה יאבד כוחנו, ולכן על כך הם דוחקים אותנו אל הקיר להשיב תשובות לנו ולעולם כולו. על מנת שנחזיר את חרבנו לנדנה ונשוב להיות כנועים שפלים וחלושים ובנקודה זו בה ההיסטוריה העולמית נמצאת, לא ניפול למלכודת המרושעת הזו, ולמניפולציה שבה רשעי עולם טוענים כנגדנו באצטלה מכוערת. לא נקפא על שמרנו, ולא נעמוד חסרי יכולת להתמודד. נברר את הסוגיות, נאחז בחרבנו ונפעילה בעוצמה ללא מורא במקום שנצטרך ובאופן שנידרש, משום שמלחמותינו מאז ומתמיד היו מלחמות הטוב, הישר והצודק נגד הרע. לסיום, פה על אדמת פולין בעיר חלמנו נספתה, יחד עם עוד משפחות רבות, משפחתו של יורם זמוש. סיפורו של יורם זמוש הוא סיפורה של האומה כולה. הוא קם בגבורה מתוך השבר ומתוך האפר, ניער מעל עצמו 2000 שנות גלות ובדיוק כעבור 25 שנה זכה לתלות את דגל ישראל כנציג של האומה כולה מעל הכותל המערבי. כל זה אירע בדיוק היום, כ"ח באייר, יום בו אנו חוגגים את איחוד ירושלים. אותו מקום שמבטא את כל הכיסופים הכי כמוסים של האומה לכל אורך דורותיה, מקום בו נפגשו חולמים ולוחמים בהרמוניה. ל"פרעות הפ הפ",

ולקריאה הצינית והמרושעת "ירושלים אבודה", לשואה הנוראה ולזוועותיה, זוהי תשובתנו המוחצת, בנין ירושלים. דומני לאור זאת, שלמסע זה לא תהיה תוחלת אם כל אחד מאתנו לא ישוב ארצה, מחוזק יותר ואוהב יותר את עמו, ארצו ומולדתו. בבנין ירושלים ננוחם, ולשנה הזאת בירושלים הבנויה.

ח (לעמ' 333): ראה ע"ז יא ע"ב שהיו הרומאים מביאים אדם שלם ומרכיבים אותו על חגגר [פירש רש"י: עשו על יעקב], והיו אומרים "סך קירי פלסתר", ופירש"י: "חשבון הקיצין כזב הוא, נבואת יעקב שקרא לבניו לאחריה הימים שסופן ליגאל - כזב הוא".

ט (לעמ' 334): וראה בחוברת 'יום הכיפורים יום חתונתו' שם הבאנו את דבריו של האפיפיור בעמק יזרעאל שכנראה אלקים סלח להם. ובכסלו תשע"ו הכריז האפיפיור שאין להמיר דתם של היהודים ואנו מכבדים את דתם. יחד עם זאת אמר שאין לייחס ערך דתי להקמת מדינת ישראל, אלא ענין פוליטי גרידא. ואכן, רבה של איטליה אמר שיש להצטער על כך. ובאמת הנצרות אינה יכולה לקבל את מדינת ישראל כתופעה דתית.

י (לעמ' 336): אפילו חולם גדול כבן-גוריון לא העלה בדעתו שנגיע לעלייה כזו. באחת הישיבות הראשונות של הממשלה לאחר הקמת המדינה אמר: "אין זה מן הנמנע שגם תיפתח עליה מרוסיה. אינני אומר שזה יהיה מחר או מחרתיים... אבל אסור להוציא מכל אפשרות, שבשנים הקרובות נעמוד בפני עליה מרוסיה. אם תהיה משם עליה, זאת תהיה הגאולה הסופית של מדינת ישראל. עלינו להגיע לארבעה מליון יהודים במדינת ישראל, וזה יכול להיות ע"י יהדות רוסיה" (מספרו של שבתי שביט, 'ראש המוסד', הוצאת ידיעות, עמ' 239). בערב יום העצמאות תשפ"א, הודיעה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה שמספר היהודים בא"י הוא 6,894,000 איש.

יא (לעמ' 364): מתוך עלון הקהילה היהודית בפרנקפורט, אפריל 1933: "בימים קשים אלה יש לנו צורך עמוק לפנות במילים אחדות לקהילתנו. כל אחד יכול להיות בטוח, שאנו משתדלים בכל כוחותינו להילחם, עם שאר קהילות גרמניה, בעד שוויון אזרחי-מדיני ליהודי גרמניה, ולעזור לאלה שבמצוקה ולהבטיח את קיום קהילתנו. דבר לא יוכל לגזול מאיתנו את

הקשר בין אלפי השנים למולדתנו הגרמנית. שום מצוקה וסכנה לא יוכלו להביא אותנו להתכחשות לאמונה שהורישו לנו אבותינו... יעידו בעדינו אבני העיר הזאת, שחייבת את שגשוגה לא במעט להישגי היהודים, שבה מעידים מוסדות רבים על אזרחות טובה של יהודים, והיחסים בין האזרחים היהודים ללא יהודים היו בה תמיד קרובים במיוחד. אל תתיאשו! סגרו את השורות! לא יברח יהודי בעל כבוד עצמי בימים כאלה! עזרו לנו לשמור על מורשת אבותינו" (שוואה וזיכרון, ישראל גוטמן, עמ' 25-26).

יב (לעמ' 400): "מכיוון שהנס מטבעו הוא עניין רוחני, מיסטי ומופשט - כדי לזהות אותו ולפרסם אותו לאחרים, יש להשתמש בעובדות, מספרים ונתונים: על פי צה"ל, מספר הטילים והרקטות שארגוני הטרור ברצועת עזה שיגרו לעבר ישראל במהלך מבצע שומר החומות הוא 4,360. אמנם, להערכת המספר הרשמי הזה אינו כולל פצצות מרגמה בעוצמה קטנה ובינונית, וחימושים אחרים שנורו בכמויות עצומות לשטח עוטף עזה. כך או אחרת, אין ויכוח שמדובר במספר הגדול ביותר של חימוש תלול-מסלול שנורה לעבר העורף הישראלי מאז ומעולם במשך זמן כה קצר - 11 יום בלבד. כך למשל, במהלך מלחמת לבנון השנייה, שנמשכה 34 ימים, שוגרו אל ישראל 3,986 רקטות וטילים, ובמהלך מבצע צוק איתן שוגרו אל ישראל כ-4,500 רקטות במהלך 50 יום. מה היו תוצאותיו של גשם הברזל שניתך עלינו, שלפי חישוב קצר כלל כאלפיים טון של מתכת וחומרי נפץ מסוגים שונים? היכן נחתו כל אותם רקטות וטילים? ובכן, לפי נתוני צה"ל: 1,661 מהם יורטו בידי מערכת כיפת ברזל, 1,843 נפלו בשטחים פתוחים, 680 נפלו בשטח רצועת עזה וגרמו למותם של עשרות מתושבי הרצועה. רק 176 מהם לא יורטו, ונפלו בשטחים בנויים בישראל. מירי זה נהרגו שישה ישראלים, ושלושה אזרחים זרים. אך הנס התרחש גם במישור הצבאי, שגם בו זכה צה"ל להצלחה יוצאת מגדר הרגיל וסיכל את כל מאמצי האויב. כך הושמדו 12 חוליות נ"ט מתקדם, כאשר למעשה כל מערך העילית הזה גרם להרוג ישראלי אחד בלבד, חייל צה"ל היחיד שנפל במערכה, סמ"ר עומר טביב, לוחם בגדוד 931 של הנח"ל" (יאיר אנסבכר, 'מקור ראשון', אב תשפ"א - לאחר מבצע 'שומר החומות').